

Metoda eksperymentów myślowych a epistemologia esencji

Jedną z najpopularniejszych metod w filozofii jest metoda eksperymentów myślowych, w której odwołanie do wyobrażonych sytuacji pełni rolę w argumentacji za lub przeciw określonym twierdzeniom filozoficznym lub w ich wyjaśnianiu. Wśród znanych przykładów korzystania z tej metody można wskazać np. rozważanie, jaka decyzja jest moralnie słuszna w tzw. „dylemacie wagonika” lub rozpatrywanie, czy Bóg jest w stanie stworzyć kamień, którego nie byłby w stanie unieść. Metoda ta jest powszechnie stosowana nie tylko w filozofii, ale także w innych naukach (np. kot Schrödingera), a nawet w sytuacjach codziennych (wyobrażanie sobie możliwych scenariuszy w celu podjęcia decyzji, czy przyjąć daną pracę).

Ze względu na to, że w metodzie eksperymentów myślowych odwołujemy się do wyobrażonych i kontrfaktycznych sytuacji, jest ona zwykle rozpatrywana w ramach dyskusji nad epistemologią modalności, a więc teorii, która stara się wyjaśnić, w jaki sposób nabywamy wiedzę na temat tego, co jest możliwe, co jest konieczne, a co niemożliwe.

Spośród wielu stanowisk wobec epistemologii modalności jedno nigdy nie zostało zastosowane w celu wyjaśnienia metody eksperymentów myślowych. Stanowiskiem tym jest esencjalizm, zgodnie z którym wiedza modalna jest nabywana na podstawie wiedzy na temat *esencji*, czy też *istoty* poszczególnych rzeczy, a więc zbioru własności, które decydują o tym, że dana rzecz jest właśnie tą, a nie inną rzeczą. Jednocześnie, esencjalizm jest wyjątkowo wpływowym stanowiskiem po pierwsze ze względu na swoją długą tradycję (jego centralnym pojęciem jest artystotelesowskie pojęcie *istoty*), a także ze względu na swoje szerokie zastosowanie w wyjaśnianiu współczesnych problemów dotyczących tak epistemologii modalności jak i filozofii nauki.

Celem projektu jest powiązanie problemów i ustaleń dotyczących obu opisanych wyżej dyskusji, zaproponowanie stanowiska wyjaśniającego metodę eksperymentów myślowych w ujęciu esencjalistycznej metodologii modalności, a także ustalenie, czy tego rodzaju stanowisko umożliwia uporanie się z metodologicznymi problemami dotyczącymi metody eksperymentów myślowych.

Pierwszym zadaniem, które ma przed sobą projekt jest ustalenie katalogu możliwych użyć i rodzajów eksperymentów myślowych przy uwzględnieniu obecnych w literaturze taksonomii oraz analizy faktycznych użyć tej metody.

W kontekście epistemologicznych problemów esencjalizmu projekt ma na celu ustalenie, która z wpływowych teorii odnośnie do epistemologii esencji umożliwia sformułowanie najbardziej satysfakcjonujących odpowiedzi na dwa problemy epistemologiczne. Pierwszy z nich dotyczy wyjaśnienia, w jaki dokładnie sposób postulowana przez daną teorię władza poznawcza, która ma umożliwiać pozyskanie wiedzy na temat istoty danego przedmiotu, spełnia to zadanie. Drugi problem dotyczy tego, co sprawia, że wynikiem działania danej władzy poznawczej lub metody, która dostarcza wiedzy na temat istoty, nie są stany rzeczy lub przedmioty, które są niemożliwe.

Na podstawie wyników odnośnie do powyższych problemów, wybrane stanowisko wobec epistemologii esencji zostanie zastosowane do wyjaśnienia eksperymentów myślowych zgodnie z ustaloną ich taksonomią. Wreszcie, zostanie sprawdzone, czy tego rodzaju interpretacja metody eksperymentów myślowych umożliwia rozwiązanie następujących dwóch metodologicznych problemów:

Problem Treści: Jaka jest logiczna struktura metody eksperymentów myślowych?

Problem Rzetelności: W jaki sposób eksperymenty myślowe mogą być stosowane w sposób rzetelny, skoro możliwe jest, że różne osoby będą wyrażały odmienne werdykty na temat tych eksperymentów?

Rezultatem projektu będzie więc sformułowanie wyczerpującego stanowiska wyjaśniającego metodę eksperymentów myślowych przy przyjęciu założeń jednego z najważniejszych stanowisk wobec epistemologii modalności, jakim jest esencjalizm. Ustalenia te pozwolą lepiej zrozumieć strukturę, wartość oraz ograniczenia metody eksperymentów myślowych. Co więcej, pozwolą też na rozwiązanie szeregu technicznych problemów trapiących esencjalistyczną epistemologią modalności. Wreszcie, projekt pozwoli na sformułowanie nowatorskiej odpowiedzi na metodologiczne problemy dotyczące metody eksperymentów myślowych, takie jak na przykład możliwość wystąpienia niezgody co do wniosków na temat poszczególnych eksperymentów myślowych.